JAPANS ØKONOMI SIDEN DEN 2. VERDENSKRIG

Af POUL WINDING

Situationen i de første efterkrigsår.

1. Da den anden verdenskrig sluttede i efteråret 1945, var Japans økonomi i en sørgelig forfatning. *Industriens samlede produktion* gik ned med 60–70 % fra 1944 til 1945, og for hele året 1945 udgjorde den kun ca. 40 % af det niveau, der var nået i de sidste år før krigen. Særlig hårdt ramt var fremstillingen af *forbrugsvarer,* der kun nåede op på 20 % af førkrigsniveauet. Tekstilproduktionen, der havde været støt faldende siden 1937, reduceredes endog i 1945 til kun 10 % af det tidligere maksimum. Skønt metal- og maskinproduktionen samt fremstillingen af kemiske produkter også faldt meget drastisk i 1945 – nemlig med 70–75 % i forhold til året før – var nedgangen for *produktionsmidler* som helhed i sammenligning med før krigen dog væsentligt mindre end for forbrugsvarer, nemlig kun omkring en trediedel.

Denne voldsomme produktionstilbagegang skyldtes dels direkte *ødelæggelser* i krigens sidste fase, dels virkningerne af *utilstrækkelig vedligeholdelse* af produktionsapparatet, *svigtende råvaretilførsler* udefra, nedgang i den civile arbejdsstyrke og almindelig *desorganisation* i tiden omkring kapitulationen. Disse faktorer spillede dog ikke den samme rolle i alle industrigrene. For tekstilindustrien var det af væsentlig betydning, at spinderikapaciteten formindskedes med ikke mindre end 80 % og væverikapaciteten med omkring 65 % i forhold til 1937, dels som følge af manglende reparationer af materiellet, dels på grund af direkte ombygning af tekstilfabrikker til anvendelse i krigsproduktionens tjeneste; men iøvrigt reduceredes råvareforsyningen forholdsmæssigt endnu mere som følge af bestræbelserne for at begrænse ikke-militær import. Trods ødelæggelser som følge af bombardementer og slet vedligeholdelse reduceredes kapaciteten i metal- og maskinindustrien samt den kemiske industri ikke tilnærmelsesvis så meget som tekstilindustriens, og på flere områder var der tale om en betydelig forøgelse sammenlignet med før krigen. Produktionsnedgangen fx. i den kemiske industri skyldtes først og fremmest råvareknaphed i forbindelse med vanskeligheder ved at omlægge produktionen fra gødningsstoffer til sprængstoffer. I den sidste del af 1945 var den afgørende faktor på de fleste områder naturligvis bortfaldet af den militære efterspørgsel.

I omstående tabel er gengivet en række oplysninger om industriproduktionens udvikling under og efter krigen.

TABEL 1

Industriproduktionen 1937–52.

I. (1934–36 = 100)	1937	1940	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Samlet industriel aktivitet	129	148	160	171	63	39	48	67	87	102	134	143
Gas og elektricitet m. v.	119	140	156	154	88	109	125	138	156	169	184	197
Minedrift	118	143	147	139	73	52	68	82	96	102	115	119
Forarbejdende industri	131	149	161	182	59	29	36	57	77	93	129	137
Fødevarer	117	119	77	61	35	36	35	38	54	71	109	123
Tobaksvarer	106	126	134	104	59	75	79	84	110	120	139	–
Tekstiler	114	86	37	21	12	12	18	23	30	45	62	71
Kemiske produkter	147	159	107	90	28	27	34	51	70	101	127	139
Metaller	131	170	243	220	55	16	24	45	85	122	164	179
Maskiner (ikke-elektriske)	155	242	308	303	89	45	56	111	145	119	184	
– (elektriske)	91	107	76	45	16	37	69	102	113	106	135	
Transportmateriel	187	259	517	961	311	68	53	91	88	114	181	
II. (1950 = 100)												
Forarbejdende industri i alt	140	160			63	31	39	61	82	100	138	148
heraf investeringsvarer	121	167			107	42	47	80	100	100	144	145
– konsumgoder	180	164			33	35	43	58	73	100	136	163

III. (1948 = 100)

	Forarbejdende industri i alt						
	1948	1949	1950	1951	1951	1952	1953
1. kvartal	78	123	145	219	204	228	249
2. „	94	138	163	257	233	241	292
3. „	109	141	174	259	232	251	313
4. „	118	143	204	258	234	256	–

Kilder: I. Economic Stabilization Board of the Japanese Government. Her gengivet efter „Overseas Economic Survey, Japan", udgivet af Her Majesty's Stationery Office, London 1953, og „The Oriental Economist" April 1953. Basis er 1934–36, og indekset dækker ca. ⅔ af den samlede industriproduktion i disse år. Tallene angiver de producerede mængder, vejet med faste vægte på basis af værditilvæksten i 1934–36 (inden for de enkelte industrigrupper dog produktionens bruttoværdi). Se nærmere „Monthly Bulletin of Statistics", aug. 1952, p. XIV (udgivet af De forenede Nationer).

II. „International Financial Statistics", udgivet af Den internationale Valutafond. Tallene for „Forarbejdende industri i alt" er identiske med de tilsvarende tal i tabellens første del, omregnet med 1950 som basis. Tallene for „Investeringsvarer" og „Konsumgoder" synes at være beregnet af valutafonden. Det ses, at disse to grupper ikke kan dække den samlede produktion i den forarbejdende industri, idet delindeksene i nogle år (1946 og 1947) begge er lavere end totalindekset.

III. „Monthly Bulletin of Statistics", udgivet af De forenede Nationer. Første del af tabellen, 1948–51, bygger på et indeks beregnet af „Economic and Scientific Section of the Supreme Command of Allied Powers", anden del på det samme grundlag som de to første kilder, blot omregnet til 1948 = 100.

Til industriproduktionens nedgang kom yderligere, at *rishøsten* i 1945 faldt meget dårligt ud, således at også landbrugsproduktionen kom til at ligge lavt.

2. Som det fremgår af tabel 1 faldt den samlede industriproduktion yderligere i 1946, hvorved den nåede ned på ca. 20 % af førkrigsniveauet. Denne nedgang skyldtes alene *metal-, maskin- og transportmiddelindustrierne,* hvis produktion på grund af det totale ophør af den militære efterspørgsel, der dog havde gjort sig gældende i den første del af 1945, svandt ind til en halv snes procent af den maksimale produktion under krigen og 10–25 % af 1940-niveauet. Derimod øgedes *forbrugsgodeproduktionen* en smule, men lå dog fortsat ikke meget over 20 % af produktionen i 1940.

Høsten blev væsentlig bedre end i 1945, men landbrugsproduktionen som helhed nåede dog kun op på ca. 70 % af, hvad den havde været i årene 1934–38.

TABEL 2

Landbrugsproduktionens udvikling (1950 = 100).

1934–38	112	1950	100
1947	81	1951	108
1948	87	1952	107
1949	94		

Kilde: „International Financial Statistics". (FAO-indeks).

Ialt udgjorde nationalproduktet i faste priser kun 60 % af førkrigsniveauet (1934–36), hvorimod det regnet i løbende priser var 26–27 doblet.

3. Den slette forsyning med forbrugsvarer blev yderligere alvorliggjort derved, at *befolkningen,* der under krigen kun var vokset lidt og endog i visse år var gået tilbage, navnlig fordi mange japanere bosatte sig i okkuperede områder i andre asiatiske lande, nu pány begyndte at vokse i hurtigt tempo, ikke mindst på grund af *tilbagevandring.* Som følge heraf var befolkningstallet i 1947 78.0 mill. mod 72.4 mill. i 1945 (og 71.5 mill. i 1940). Dette svarer til omkring 210 indbyggere pr. km², hvilket ikke er meget lavere end i de tættest befolkede dele af Vesteuropa. I det hele taget er den store og stærkt voksende befolkning – den var ved midten af 1953 yderligere steget til 86.7 mill. – et af Japans største økonomiske problemer.

4. Et indtryk af *levestandardens forringelse* siden førkrigsårene – såvel som af den senere indtrådte forbedring – får man af den øverst på næste side anførte oversigt over forsyningen med nogle vigtige forbrugsvarer.

5. Over for de stærkt reducerede forsyninger på næsten alle områder stod ved krigens slutning voldsomt oppustede og stadigt voksende pengeindkomster og en meget stor likviditet i erhvervslivet. Allerede i løbet af krigsårene havde dette medført kraftige prisstigninger af inflatorisk karakter, der fortsatte i forstærket tempo i den første del af efterkrigstiden. Den gennemsnitlige timeløn i industrien var i 1945 ca. 2½ gange højere end i 1937, medens den i 1946 nåede op på 10 gange denne størrelse. Officielle opgørelser over leveomkostningernes udvikling regner med en stigning på ca. 150 % fra 1937 til midt i

TABEL 3

Forbrug pro persona af nogle vigtige varer.

	1934–36	1946	1951
Ris (gram pr. dag)	361	254	291
Hvede „	26	40	81
Kød „	5.6	2.6	6.1
Æg „	6.3	1.0	3.0
Mælk m. v. „	9	4	14
Grøntsager „	203	151	175
Kartofler „	76	166	126
Sukker „	34	2	12
Cigaretter (stk. pr. dag)	2.4	1.7	3.3
Klæde- og tekstilvarer (lbs. pr. år)	9.4	2.0	5.5
Lædersko (par pr. år)	0.056	0.027	0.028[1]
Sæbe (kg. pr. år)	1.7	0.2	1.2

[1] 1950.

Kilde: „Economic Survey of Japan. 1951–52". Udg. af Economic Stabilization Board. Japanese Government.

1945. Men herved er der ikke taget hensyn til, at en stor del af forbruget måtte købes på det illegale marked til betydelige overpriser. Reelt synes leveomkostningerne i 1945 at have været mindst 4 gange højere end i 1937. Fra 1945 til 1946 steg det officielle leveomkostningsindeks yderligere til det 5–6 dobbelte.

Hvad endelig engrospriserne angår, var disse i 1945 små 3 gange, i 1946 ca. 13 gange højere end i 1937.

Besættelsesmyndighedernes og regeringens økonomiske politik.

6. Den oprindelige linie i den amerikanske okkupationspolitik var klart og utvetydigt den, at *Japans økonomiske genopbygning var besættelsesmyndighederne uvedkommende.* Japan havde begyndt krigen og måtte selv bære følgerne deraf. Besættelsesmagten skulle kun beskæftige sig med Japans *demilitarisering* og *demokratisering,* medens en japansk regering måtte tage sig af de økonomiske problemer.

Endvidere skulle Japan yde betydelige *skadeserstatninger* som bod for sine angreb på andre lande og de ødelæggelser, som krigen havde forvoldt i disse. Tanken var, at Japans krigspotentiel skulle ødelægges bl. a. ved nedbrydelse af den uforholdsmæssigt store krigs- og kapitalgodeindustri, som de militære ledere og deres forbundsfæller inden for storindustrien havde skabt. De nedlagte fabrikkers materiel skulle overføres til de lande, der havde lidt under Japans krigsførelse og besættelse, hvorved disse skulle sættes på lige fod med Japan og blive i stand til at unddrage sig japansk økonomisk kontrol og hindre ethvert nyt forsøg på japansk aggression. Selv om genopbygning i Japan også var nødvendig, måtte hensynet hertil komme i sidste række og ansvaret for dens gennemførelse som nævnt påhvile den japanske regering.

Andre led i den amerikanske demokratiseringspolitik på det økonomiske område var ophævelse af den *magtkoncentration* hos Zaibatzu-grupperne (de både politisk og økonomisk mægtige „finanskliker", bestående af et relativt lille antal personer, sammenknyttet ved slægtskabs- og organisatoriske bånd), som var et karakteristisk træk i det japanske samfund. Endvidere gennemførelse af en omfattende *jordreform* og opmuntring af en selvstændig *faglig arbejderbevægelse.*

Når man ser bort fra foranstaltninger til afhjælpning af mangelen på fødevarer og andre livsfornødenheder (fx. import af ris i 1946 til supplering af den ringe 1945-høst) bidrog okkupationsmyndighedernes politik imidlertid i de første år ikke direkte til at fremme den økonomiske udvikling i Japan. Man indskrænkede sig til at fastlægge visse rammer, inden for hvilke den kunne udfolde sig.

7. Heller ikke *den japanske regerings økonomiske politik* var synderlig egnet til at fremme den økonomiske aktivitet. Inflationen søgte man at bekæmpe ved direkte *priskontrol og subsidier,* der atter skulle gøre det muligt at holde lønningerne nede, således at den fortsatte pris-løn-spiral kunne sættes ud af funktion. For at fremme produktionen benyttede man foruden subsidier i udstrakt grad en liberal *långivning* til industrien især fra den af regeringen oprettede Bank for financiering af genopbygningen. Subsidier og industrilån førte imidlertid til kæmpemæssigt *underskud på statsbudgettet,* hvilket atter resulterede i fortsat stigning i befolkningens disponible pengeindkomster. Følgen blev sortbørshandel til stadigt højere priser, ligesom også de officielle priser gradvis blev tvunget i vejret. Dette gjorde atter nye lønforhøjelser – legale eller illegale – uundgåelige, og så fremdeles. Gennemsnittet for såvel engrospriser og leveomkostninger som lønninger lå da også i 1947 på rundt regnet tre gange de tilsvarende tal for 1946.

I og for sig skulle en stadig stigning i priserne forud for lønningerne virke stimulerende på produktionen. Men i hvert fald får denne herved let en *skæv struktur,* idet praktisk talt alt kan sælges med profit. Hertil kommer, at *tilbageholdelse af varer* i forventning om endnu højere priser bliver stærkt tillokkende, og at ingen har synderlig lyst til at arbejde for en pengeløn, der stadig taber i købekraft. I betragtning af disse forhold – i forbindelse med det usikkerhedsmoment, som fulgte af okkupationsmagtens planer om *demontering* af industrianlæg – er det ikke mærkeligt, at industriproduktionen kun viste ringe fremgang i 1947. Specielt nøgleindustrierne, der måtte føle sig særlig udsat for indgreb fra besættelsesmyndighedernes side, havde svært ved at komme i gang trods forsøg på at fremme kul- og stålproduktionen gennem et system af gensidige forrettigheder for disse to erhvervsgrene ved tildeling af materialer m. v. i forbindelse med særlige fortrin ved financieringen (jvf. tabel 5).

Nye signaler i den økonomiske politik. 1947–48.

8. I løbet af 1947–48 skete der imidlertid gradvis en *ændring i okkupationsmyndighedernes holdning,* bl. a. som følge af den tiltagende spænding mellem U.S.A. og Sovjetunionen, der medførte, at det førstnævnte land blev

TABEL 4

Pris- og lønudvikling.

	Engrospriser (1948 = 100)			Leveomkostninger					Lønninger i industri (1948 = 100)	
					Leveomkostninger i byerne (1948 = 100)					
					1948-budget		1951-budget[1]			
	I alt	Producentvarer	Forbrugsgoder	Detailpriser i Tokio (1937 = 100)	I alt	Fødevarer	I alt	Fødevarer	Dagløn	Månedsløn
1937 gnst	1.0	—	—	100	0.7	—	—	—	1.1	—
1940 „	1.3	—	—	149	1.2	—	—	—	3.3	—
1943 „	1.6	—	—	169	—	—	—	—	1.9	—
1944 „	1.8	—	—	208	—	—	—	—	2.2	—
1945 „	2.7	—	—	254[2]	—	—	—	—	2.6	2.8
1946 „	12.7	—	—	—	27[3]	32[3]	—	—	11.1	11.5
1947 „	38	—	—	—	57	64	—	—	36	37
1948 „	100	100	100	—	100	100	100	100	100	100
1949 juni	163	155[4]	172[4]	—	138	138	132[4]	125[4]	183	172[4]
„ dec.	171			—	134	134			—	
1950 juni	178	190[5]	191[5]	—	124	124	123[4]	112[4]	—	209[4]
„ dec.	222	246	197	—	133	133			—	
1951 juni	269	312	223	—	148	148	140[6]	126[6]	—	267[4]
„ dec.	278	322	233	—	163	163	149	133	—	
1952 juni	272	311	230	—	166	166	149	134	—	309
„ dec.	268	310	223	—	—	—	150	130	—	
1953 juni	275	315	233	—	—	—	158	140	—	346[7]
„ sept.	279	319	238	—	—	—	163	145	—	

[1] Af dette budget optager fødevarer m. v. 56 %, klæder m. v. 13 %, bolig, lys og varme 9–10 %. Skatter er ikke includeret.

[2] Maj 1945. [3] Aug.–dec. 1946. [4] Årsgennemsnit. [5] Juli 1950. [6] Juli 1951.

[7] Jan.-aug. Da lønnen svinger stærkt fra måned til måned, er tallet beregnet ved at multiplicere indekset for 1952 med forholdet mellem gennemsnitslønnen i de første 8 måneder af 1953 og gennemsnitslønnen i den tilsvarende periode af 1952.

Kilder: „Monthly Bulletin of Statistics" og „International Financial Statistics". Detailprisindekset for Tokio 1937–45 er dog fra „Cabinet Bureau of Statistics", her gengivet efter Jerome B. Cohen: „Japan's Economy in War and Reconstruction", p. 356.

interesseret i at sikre sig Japan som en pålidelig allieret i Østasien og derfor mere villig til at indrette sin politik med dette formål for øje. Hertil kom voksende krav om, at Japan skulle sættes i stand til at klare sig selv, således at de amerikanske skatteydere kunne slippe for at finansiere fortsatte hjælpeydelser til landet. Endelig spillede også erkendelsen af, at japanske industrianlæg kun ville være til ringe nytte for de lande, der skulle modtage dem som krigsskadeserstatning, en voksende rolle.

Som følge heraf *indskrænkedes demonteringen* af japanske industrianlæg, ligesom den økonomiske decentraliseringspolitik over for de store sammenslutninger lempedes. I sept. 1948 påbegyndtes endvidere *amerikansk financieret import af råmaterialer* til industrien – medens den amerikanske hjælp hidtil næsten udelukkende havde bestået af fødevarer m. v. til direkte afhjælpning af forsyningsvanskelighederne.

TABEL 5

Kul- og stålproduktionens udvikling.

	Stenkul (Mill. tons)	Jernmalm (1000 tons)	Råstål (1000 tons)
1937	45.3	619	5796
1940	57.3	1094	6852
1944	49.3	3509	5916
1945	22.6	1174	2088
1946	20.4	556	564
1947	27.2	497	936
1948	33.9	556	1716
1949	38.1	756	3108
1950	38.4	822	4836
1951	43.3	912	6504
1952	43.3	1032	6996
1953 1. halvår[1]	50.8	956	7212
„ juli-sept.[1]	40.4	1296	8012

[1] Årsrate.

Kilde: „Monthly Bulletin of Statistics".

Bl. a. af denne grund steg *industriproduktionen* fra 1947 til 1948 med 55–60 %, produktionsmiddelfremstillingen – der nød godt af den store uudnyttede kapacitet – endog med 70 %. Fremgangen afspejler sig også i kursudviklingen for industriaktier, hvis gennemsnitsværdi mere end fordobledes (jvf. flg. tabel).

TABEL 6

Kursudviklingen for industriaktier. (1948 = 100).

1946	(aug.–dec.)	43	1952	1. kvartal	174
1947	gnst.	48	„	2. „	195
1948	„	100	„	3. „	275
1949	„	211	„	4. „	366
1950	1. halvår	109	1953	1. „	423
„	2. „	129	„	2. „	361
1951	1. „	138	„	3. „	376
„	2. „	151			

Kilder: „Monthly Bulletin of Statistics" og „International Financial Statistics".

Samtidig sagtnedes *tempoet i prisstigningerne* noget, især på det sorte marked, bl. a. som følge af bedre balance på statens regnskab, hvilket atter til dels skyldtes mere effektiv skatteopkrævning. Det var dog langt fra, at inflationspresset var fuldstændig ophørt; engrospriserne steg således med over 160 % fra 1947 til 1948, detailpriserne med 75 % og lønningerne i industrien ca. 170 %. Der var således tale om en væsentlig forbedring af reallønnen, men stigende skatter begrænsede forbrugsudvidelsen.

TABEL 7

Betalingsbalancen 1948–52.
(Mill. U.S.-dollars).

Løbende poster:	1948	1949	1950	1951	1952
Saldo på handelsbalancen	−408	−376	−191	−656	−759
Regeringstransaktioner	19	49	153[1]	623[1]	828[1]
Transport, andre tjenester, ikke-monetære guldbevægelser	2	21	83	190	163
Saldo på varer og tjenester	−387	−306	45	157	232
Gaver: private	1	–	43	16	29
: offentlige (fra U.S.A.)	461	532	360	157	6
Krigsskadeserstatninger	–	−18	–	–	−42
Saldo på løbende poster	75	208	448	330	225
Kapitalposter[2]:					
Privat långivning	–	–	17	34	37
Langfristede offentlige lånetransaktioner (netto)	4	−18	–	−2	−32
Kortfristede offentlige lånetransaktioner[3] (netto)	−105	−179	−468	−370	−229
Saldo på kapitalposter	−101	−197	−451	−338	−224
Fejl og udeladelser	26	−11	3	8	−1

[1] Incl. leverancer til F.N.s styrker i Korea.
[2] Stigning i tilgodehavender i eller fald i gæld til udlandet angives ved (−).
[3] Incl. monetære guldbevægelser.

Kilde: „International Financial Statistics". September 1953.

TABEL 8

Handelsbalancens udvikling.

	Import	Eksport	Mer-import	Kvantumsindeks for import	Kvantumsindeks for eksport	Enhedsværdi[1] af import	Enhedsværdi[1] af eksport	Bytteforhold
	(Mill. U.S.-dollars)			(1950 = 100)		(1950 = 100)		(7) : (6)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1937	1363	1200	163	351	387	43	38	88
1945	63	25	38	–	–	–	–	–
1946	270	151	119	–	–	–	–	–
1947	524	174	350	–	–	–	–	–
1948	684	258	426	56	25	126	126	100
1949	905	510	395	87	54	107	116	108
1950	974	820[3]	154	100	100	100	100	100
1951	2045	1355[3]	690	144	101	146	164	112
1952	2028	1273[3]	755	165	105	126	148	117
1953 jan.-sept. (årsrate)	2337	1228[3]	1109	215[2]	114[2]	112[2]	128[2]	114[2]

[1] Priser i U.S.-dollars i 1950 = 100.
[2] Januar–juni.
[3] Excl. leverancer til F.N.-styrkerne i Korea.

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

9. På amerikansk opfordring gennemførtes nu gradvis en bevidst *anti-inflationspolitik,* samtidig med at erhvervslivet i noget højere grad fik lov til at udfolde sig *uhindret af offentlige indgreb.* Inflationsbekæmpelsens væsentligste træk var en yderligere *begrænsning af budgetunderskuddet,* bl. a. ved hjælp af nedskæring af offentlige investeringer, gradvis afskaffelse af subsidier og suspension af genopbygningsbankens udlånsvirksomhed, der som nævnt havde været en vigtig inflationskilde. I 1949 var budgetunderskuddet kun 6–7 % af de offentlige udgifter, og dette blev mere end opvejet af amerikansk økonomisk hjælp.

Inflationens tempo tog da også yderligere af i 1949, hvor engrospriserne kun lå gennemsnitlig godt 60 % over 1948-niveauet, medens detailpriserne gik op med lidt over 30 % og industriens gennemsnitlige månedsløn ca. 70 %. Industriproduktionen steg samtidig med 20–30 %, og landbrugsproduktionen nåede op på henved 85 % af førkrigsniveauet.

10. Det mål, som man fra visse sider både i U.S.A. og Japan – noget optimistisk – havde forestillet sig at kunne nå, nemlig ligevægt på *vare- og tjenestebalancen over for udlandet,* blev dog ikke realiseret. Ganske vist lykkedes det at holde igen på den indenlandske forbrugsudvidelse; men eksporten, hvis mængde dog mere end fordobledes fra 1948 til 1949, nåede ikke de højder, man havde håbet på, bl. a. som følge af det tilbageslag i verdenskonjunkturerne, som indtrådte sidst i 1948. Hertil kom i de sidste måneder af 1949 devalueringen af det engelske pund og en række andre valutaer, som svækkede Japans konkurrenceevne på verdensmarkedet (jvf. tabellerne 7 og 8). Følgen blev begyndende tendenser til utilsigtet ophobning af lagre, stigning i arbejdsløsheden og andre tegn på svækkelse af den økonomiske aktivitet. Fra omkring midten af 1949 holdt engrospriserne sig ret konstante, medens detailpriserne endog begyndte at falde. Inflationen var bragt til en foreløbig standsning.

Korea-konjunkturen.

11. Disse stagnationstendenser blev dog kun af kort varighed. Med Koreakrigens udbrud i juni 1950 fik det japanske erhvervsliv påny en *kraftig stimulans.* De overnormale lagre reduceredes, og produktionen steg som følge af øget eksport og voksende leverancer til F.N.-styrkerne i Korea. Størrelsen af disse leverancer – der omfattes af posten „regeringstransaktioner" i tabel 7 – var mere end tilstrækkelig til at opveje den stærke stigning i importværdien, som også foregik i denne periode, og Japan fik for første gang siden krigen overskud på vare- og tjenestebalancen over for udlandet.

Industriproduktionen steg som følge af denne udvikling (jvf. tabel 1, III afd.) med 75 % fra 1. kvartal 1950 til 2. kvartal 1951 (stigningen indledtes allerede så småt i 2. kvartal 1950, da den internationale situation skærpedes). For 1950 som helhed kom industriproduktionen til at ligge 20–30 % højere end i 1949; men som man ser af tabel 1, skyldtes denne fremgang alene konsumgodeindustrierne, idet specielt fremstillingen af ikke-elektriske maskiner gik stærkt tilbage. Dette må tages som udtryk for, at de pågældende industrier har haft en meget lav produktion i første del af 1950, som ikke fuldt ud har kunnet opvejes af stigningen i årets sidste del.

Den i løbet af 1949 opnåede prisstabilisering viste sig at være af meget labil karakter, og i anden halvdel af 1950 steg navnlig engrospriserne betragteligt (ca. 25 %). Årsagen var dels, at importerede råvarer blev dyrere, dels – og navnlig – at eksportvarerne indbragte væsentlig højere priser. Herved opnåedes stærkt forøgede indkomster i de pågældende erhverv. Den deraf følgende forbrugsudvidelse bidrog ikke blot til at forøge den indenlandske produktion af forbrugsvarer, men også til påny at presse disses priser i vejret. Medvirkende til denne prisstigning har det formentlig også været, at befolkningen i de foregående år havde vænnet sig til stadig forringelse af pengenes købekraft og derfor stod parat til at fremskynde deres indkøb, så snart det mindste tegn på fornyet prisopgang viste sig – hvilket atter uundgåeligt forstærker presset på priserne. Også lønningerne steg i 1950, dels på grund af den forstærkede efterspørgsel efter arbejdskraft, dels som følge af leveomkostningernes fornyede stigning. Reelt steg deres købekraft ikke ubetydeligt.

De gunstige afsætningsvilkår og forventningen om højere priser i fremtiden i forbindelse med de forbedrede financieringsmuligheder, som skabtes af de store eksportindtægter, stimulerede yderligere investeringslysten, og eksportkonjunkturen bredte sig til hele erhvervslivet.

12. Som i andre lande fulgtes dette kraftige opsving af et vist *tilbageslag* et stykke ind i 1951. Prisindekset for eksportvarer kulminerede i februar, og nogle måneder senere begyndte også eksportmængderne at gå ned. Dette lagde også en dæmper på de indenlandske investeringer. Derimod synes der ikke at være foregået nogen nedgang i forbruget, idet de forbedrede realindkomster tillod omtrent uforandret opretholdelse af dette. Resultatet af den stagnerende eksport og investering blev, at industriproduktionen ophørte med at stige fra 2. kvartal 1951. Medvirkende hertil var dog også den omstændighed, at kraftilførslerne svigtede i efteråret på grund af utilstrækkelig vandmængde i floderne. For året som helhed er der dog tale om en meget væsentlig forøgelse af industriproduktionen – ca. 40 % i forhold til 1950.

Også stigningen i engros- og detailpriser hørte op i løbet af 1951 på grund af den svækkede efterspørgsel, og mod årets slutning indtrådte påny et svagt fald.

13. Efter denne tilpasning indledtes imidlertid en *ny og roligere opgangsperiode* et stykke ind i 1952. Den er navnlig karakteriseret ved en ret kraftig stigning i produktionen af forbrugsvarer, hvilket formentlig atter hænger sammen med, at lønningerne i industrien efterhånden – takket være produktionsstigningen på den ene side og fagforeningernes aktivitet på den anden – var kommet op på et niveau, der nogenlunde havde genskabt deres reale købekraft fra før krigen. Denne forøgede forbrugsgodeproduktion i forbindelse med fortsat høj efterspørgsel fra F.N.'s styrker i Korea har også givet en vis stimulans til investeringsgodefremstillingen, hvis stigning i 1952 dog langt fra kan måle sig med forbrugsvareproduktionens. Engrospriserne har stort set været stabile i de sidste halvandet år, medens leveomkostningerne efter at have ligget næsten fast i 1952 er gået op med 8–9 % indtil september 1953.

14. I tabel 9 er gengivet en oversigt over nationalindkomstens udvikling i årene siden 1947 sammenlignet med førkrigsperioden.

TABEL 9

Nationalindkomst og nationaludgift[1].

(Løbende priser).

	1934–36 gnst.	1947	1948	1949	1950	1951
Samlet nationalindkomst (milld. yen[2])	14.5	1041	2124	2884	3684	4849
Procentvis fordelt efter indkomstart:						
Arbejdsløn m. v.	39	33	43	43	43	44
Overskud af selvstændig virksomhed	32	65	55	48	46	43
Overskud i aktieselskaber o. l.	8	1	2	5	9	10
Rente- og lejeindtægter	17	2	2	2	2	2
Overskud i offentlig virksomhed	3	−1	−2	2	−	−
	100	100	100	100	100	100
Procentvis fordelt efter oprindelse:						
Landbrug m. v.	19	31	27	24	22	22
Håndværk, industri m. v.	30	30	32	33	33	33
Handel, transport m. v.	24	19	19	22	26	26
Offentlig virksomhed	4	2	3	4	4	4
Andet	23	17	18	17	15	15
	100	100	100	100	100	100
Bruttonationaludgift (milld. yen[1])	18.3	1300	2601	3250	4066	5325
Procentvis fordelt efter anvendelse:						
Privat forbrug	61	70	68	70	63	60
Offentlige udgifter til investering og forbrug	18	19	21	21	17	18
Privat investering i boligbyggeri	2	1	1	1	1	2
„ „ i maskiner og anlæg	10	7	5	4	7	8
„ „ i lagre	8	8	10	7	9	11
Eksportoverskud (+) el. importoverskud (−)	1	−5	−4	−4	3	2
	100	100	100	100	100	100

Kilde: „International Financial Statistics".

Note: Nationalindkomsten er opgjort netto, d. v. s. med fradrag af udgifter til afskrivninger og vedligeholdelse. Bruttonationaludgiften er det beløb, der anvendes til indenlandsk forbrug og bruttoinvestering (*incl.* afskrivninger og vedligeholdelse) med tillæg af eksportoverskud, henholdsvis fradrag af importoverskud.

Tallene for 1934–36 er gennemsnit af kalenderår, medens tallene for efterkrigsperioden refererer sig til finansår, begyndende 1. april.

På grund af afrunding giver sammentælling af de i de enkelte kolonner anførte talrækker ikke altid 100.

[1] Se også tilføjelsen s. 147.

[2] 1934–36 var 1 yen omtrent lig 0.3 U.S. dollars. Siden 1949 har den officielle kurs været 360 yen = 1 U.S. dollar. Omregnet efter denne kurs svarede nationalindkomsten i 1951 til 13.5 milld. U.S. dollars eller ca. 160 $ pr. indbygger. Dette tal kan dog på grund af vanskelighederne ved meningsfyldte internationale indkomstsammenligninger kun tages som en grov angivelse af størrelsesordenen.

Der foreligger ikke regelmæssige opgørelser over nationalindkomsten regnet i faste priser, antagelig fordi en beregning heraf ville støde på meget store vanskeligheder som følge af forandringer i sammensætningen af produktion og forbrug i den periode, der er tale om. Sammenligner man med tallene for prisudviklingen (specielt leveomkostningernes forandring) i tabel 4, får man imidlertid det indtryk, at det samlede reelle nationalprodukt nu ligger på omtrent samme højde som før krigen, medens der fra 1947 til 1951 er sket en stigning på et halvt hundrede procent. Det må dog herved tages i betragtning, at befolkningen som nævnt er steget med godt 20 % siden før krigen og med omkring 8 % i perioden 1947–51. Ifølge en speciel opgørelse i „Economic Survey of Japan" (1951–52) var den reelle nationalindkomst pr. indbygger i 1951 nået op på 93 % af 1934–36 niveauet, medens realforbruget pr. indbygger var 86 %[1].

Iøvrigt finder man den foran beskrevne udvikling genspejlet i udviklingen af nationalindkomstens relative fordeling efter oprindelse og indkomstart. I de første efterkrigsår, hvor produktionen lå lavt, spillede de primære erhverv, landbrug m. v., en langt større rolle end tidligere normalt, medens de forarbejdende og især de fordelende erhverv samt gruppen „andet", der antagelig bl. a. må omfatte de liberale erhverv, indtog en forholdsmæssigt mere tilbagetrukken plads. Dette er let forklarligt, idet man med et mindre fuldkomment produktionsapparat ganske naturligt må koncentrere sig om dækningen af de mest primitive behov. Senere er man – efterhånden som produktionen er vokset – vendt tilbage til et mere normalt mønster, dog således at landbrug m. v. stadig er noget vigtigere end før krigen, medens „andet" er aftaget i relativ betydning.

Hvad fordelingen efter indkomstart angår er det mest iøjnefaldende træk, at rente- og lejeindtægter, der før krigen udgjorde 17 % af indkomsterne, nu næsten ikke har nogen betydning. Dette hænger utvivlsomt i første række sammen med, at den voldsomme inflation har berøvet sådanne indtægter, som har et fast pålydende i penge, den største del af deres reelle værdi. De øvrige indkomstarter har alle opnået en tilsvarende større del af nationalindkomsten. Mest har dog selvstændige erhvervsdrivende vundet, hvilket er ganske naturligt, eftersom det først og fremmest er denne gruppe, der betaler renter og lejer. I 1947 havde de selvstændige foretagender, der ikke har aktieselskabsform, en særlig stor andel af nationalindkomsten; dette hænger antagelig sammen med, at landbruget, inden for hvilket aktieselskabsformen ikke spiller nogen nævneværdig rolle, ligesom det også kun i begrænset omfang beskæftiger fremmed arbejdskraft, på dette tidspunkt havde særlig stor vægt i den samlede produktion. Sidenhen er både aktieselskabsprofitter og arbejdsløn tiltaget i relativ betydning, hvilket må antages at afspejle industri- og handelserhvervenes forholdsmæssige vækst. Desuden spiller den lempeligere politik over for de store erhvervssammenslutninger sikkert en rolle for væksten i aktieselskabsprofitterne.

I de første år efter krigen udgjorde forbruget ganske naturligt en stor andel af den samlede nationaludgift, medens bruttoinvesteringerne lå lavt, samtidig med at der var stort underskud over for udlandet. Efterhånden som forholdene er blevet forbedret, er man også på dette punkt vendt tilbage til en fordeling, der omtrent svarer til førkrigstidens.

[1] Se også tilføjelsen s. 147.

Strukturændringer i udenrigshandel og produktion.

15. Af det foregående vil det fremgå, at Japan på en lang række punkter har haft held til at gennemføre genopbygningen af landets økonomi. Som følgende oversigt viser, er industriproduktion, landbrugsproduktion, nationalindkomst, forbrug og investering nogenlunde tilbage på førkrigsniveauet (derimod er industriproduktionen som helhed ikke på højde med toppunktet under krigen).

TABEL 10

„Genopbygningsniveauet".

Industriproduktion:		
Forarbejdede i industri i alt	105	1952 i % af 1937
heraf investeringsvarer	120	1952 i % af 1937
„ forbrugsgoder	91	1952 i % af 1937
Landbrugsproduktion	95	1952 i % af 1934–38
Real nationalindkomst pr. indbygger	93	1951 i % af 1934–36
Forbrug	86	1951 i % af 1934–36
Industrielle investeringer	119	1951 i % af 1934–36
Eksportmængde	27	1952 i % af 1937
Importmængde	50	1952 i % af 1937

Imidlertid ser man også, at der i hvert fald er et punkt, på hvilket førkrigsniveauet ikke er nået, nemlig med hensyn til udenrigshandelens, specielt eksportens, omfang. Selv om man tager hensyn til, at eksporten ikke omfatter leverancer til F.N.-styrkerne i Korea, er niveauet meget lavt, og indregning af disse leverancer ville næppe bringe eksportmængden op over 50 % af førkrigsniveauet.

Endnu tydeligere kommer denne utilstrækkelighed i udenrigshandelens vækst måske frem, hvis man – som det er gjort i nedenstående tabel – sætter udenrigshandelens værdi (import + eksport) i forhold til nationalindkomsten.

TABEL 11

Udenrigshandelens værdi i % af nationalindkomst.

1934–36	45.5	1950	17.5	
1947	3.4	1951	25.3	(incl. leverancer til F.N.s styrker: 27.5)
1948	5.3	1952	22.3[1]	(„ „ „ „ „ : 24.2)[1]
1949	15.8			

[1] Foreløbige tal.

Kilde: „The Oriental Economist". April 1953.

Trods en meget kraftig stigning i forhold til de første efterkrigsår ligger udenrigshandelens relative omfang kun på det halve af, hvad der var normalt før krigen.

16. Da Japan er et land med stor befolkningstæthed og med forholdsvis

begrænsede indenlandske råvareforsyninger, er det i betydelig grad afhængigt af en stor udenrigshandel. Før krigen udgjorde råvarer ca. 50 %, fødevarer ca. 20 % af importværdien, medens 80 % af eksporten var bearbejdede varer. Udenrigshandelen var med andre ord baseret på reeksport af råmaterialer, der var importeret til og forarbejdet i Japan. Dette forhold er blevet endnu mere udpræget efter krigen bl. a. på grund af befolkningstilvæksten. Men hele niveauet for udenrigshandelen er væsentligt lavere.

Denne udvikling er resultatet af en lang række samvirkende faktorer. En af dem er, at Japans vigtigste eksportindustri i 1930'erne – tekstilindustrien – som allerede tidligere nævnt led meget stærkt under krigen og endnu langt fra er kommet op på sin tidligere produktion (jvf. tabel 1, hvoraf det fremgår, at tekstilindustrien i 1952 var den eneste større industrigren, der ikke havde nået 1934–36-niveauet). Medens tekstilindustrien i 1934–36 svarede for 23 % af den samlede værditilvækst i industrien, var dens andel i 1952 kun 12 %; samtidig var tekstilvarernes andel af den samlede eksportværdi sunket fra 52 % til 37 % (af en væsentlig lavere eksport). En medvirkende faktor har sikkert også været en stærk nedgang i verdensmarkedets (især U.S.A.s) efterspørgsel efter natursilke. Da denne nedgang bl. a. skyldes de syntetiske produkters fremtrængen, er der næppe udsigt til, at øget efterspørgsel påny skal gøre sig væsentligt stærkere gældende.

På den anden side er metal- og maskinindustrierne trængt stærkt frem, ikke blot i den indenlandske produktion, men også som eksporterhverv – bl. a. som følge af, at der her snarest skete en udvidelse af kapaciteten i løbet af krigsårene. Medens metaller og varer heraf i 1934–36 tegnede sig for 8 %, maskiner for 7 % af eksportværdien, bidrog de i 1952 med henholdsvis 28 % og 11 %, og på adskillige områder var der tale om en betydelig forøgelse af den absolutte eksportmængde. Således udgjorde eksporten af stål i 1952 1.6 mill. tons mod 0.7 mill. tons i 1934–36 (gennemsnit), og eksporten af symaskiner 872.000 stk. mod 458.000 stk.

Hidtil har sværindustriens eksport imidlertid været ude af stand til fuldt ud at opveje nedgangen i tekstileksporten. Dette skyldes formentlig bl. a., at de pågældende industrier ikke har tekstilindustriens mangeårige erfaringer i eksporthandelen. Først efter krigen har de haft muligheder for at iværksætte eksport af større betydning, og de betydelige indenlandske genopbygningsbehov har hidtil lagt beslag på en stor del af produktionen. Hertil kommer, at store dele af produktionsapparatet i disse industrigrene regnes for at være forældet, hvilket medfører, at omkostningerne – trods landets relativt lave lønniveau – kommer til at ligge så højt, at produkterne har vanskeligt ved at gøre sig gældende på verdensmarkedet.

Ikke desto mindre betragter mange japanske økonomer og forretningsfolk den tunge industri som et af de mest lovende led i den fremtidige eksporthandel. En af grundene hertil er, at dens behov for import af råmaterialer er mindre end tekstilindustriens (der fx. må købe praktisk talt al råbomuld og råuld i udlandet). Desuden skulle den forøgelse af kraftforsyningerne, der er sket siden før krigen, bidrage til at lette de tunge industriers relative vækst. En forudsætning for, at den japanske sværindustri skal have nogen fremtid som

det bærende eksporterhverv, er dog sikkert betydelige nyinvesteringer, der formentlig må financieres ved hjælp af udenlandsk kapital, evt. gennem den internationale bank.

17. Et forhold, som i meget væsentlig grad har hæmmet udenrigshandelens vækst i de sidste år, er den stærke nedgang i den normale samhandel med såvel *Korea* som *det kinesiske fastland,* der også er et af Koreakrigens resultater. Disse to områder og Formosa spillede før krigen en dominerende og hastigt tiltagende rolle som aftagere af Japans eksport (ca. 60–65 % i 1939), ligesom de leverede op imod halvdelen af Japans import (især råvarer). Efter krigen har deres betydning været langt mindre, og siden 1950 er der foregået en stærk tilbagegang i såvel eksporten til som importen fra det egentlige Kina, hvorimod Formosa har indtaget en noget større plads både på ind- og udførselssiden.

Øjeblikkets og den nærmeste fremtids udenrigspolitiske problemer.

18. Til og med 1952 havde Japan, som det fremgår af tabel 7, et betydeligt overskud på betalingsbalancens vare- og tjenesteposter – takket være at indtægterne ved leverancer til F.N.s styrker i Korea (og i Japan selv) mere end dækkede underskuddet på den normale handelsbalance, ligesom også den øvrige tjenestebalance viste overskud. Som følge heraf lykkedes det Japan at opbygge en betydelig *valutareserve* – dels i dollars, dels i sterling (jvf. tabel 12).

TABEL 12

Guld- og valutabeholdningen.

(Mill. U.S.-dollars).

	Statens beholdninger					Bankernes valutabeholdninger
	Guld	U.S.-dollars	Sterling	Anden valuta	i alt	
1949 ult. dec.	4	166	44	12	225	–
1950 „ „	7	462	54	41	564	5
1951 „ „	10	583	211	120	924	2
1952 „ maj	11	701	338	139	1190	2
– „ dec.	16	664	249	122	1051	114
1953 „ juni	18	745	45	57	865	154
– „ sept.	18	–	–	–	890	–

Kilder: „International Financial Statistics" og „Monthly Bulletin of Statistics".

Imidlertid indtrådte der et omslag i denne gunstige udvikling i løbet af 1952, og siden udgangen af maj dette år har valutareserven pånyt været faldende; som tabel 12 viser, er det sterlingbeholdningerne, der er gået svind i. Baggrunden for dette omslag er først og fremmest en betydelig stigning i importværdien, samtidig med at eksportens værdi har holdt sig nogenlunde uforandret, jvf. omstående tabel over udenrigshandelens udvikling i de sidste år.

Som man ser, er det importmængden, der er gået i vejret, medens importpriserne er faldet – nogenlunde i samme tempo som eksportpriserne, således at bytteforholdet over for udlandet har holdt sig forholdsvis konstant. Årsagen

TABEL 13

Handelsbalancens udvikling 1951–53.

	Import	Eksport	Mer-import	Kvantumsindeks for import	Kvantumsindeks for eksport	Enhedsværdi af import	Enhedsværdi af eksport	Byttefor-hold
	(Mill. U.S. dollars pr. måned)			(1950 = 100)		(1950 = 100)		(7) : (6)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1951	166	113	53	144	101	146	164	112
1952 1. kvartal ...	156	119	37	141	108	130	164	126
„ 2. „ ...	175	109	66	162	106	134	150	112
„ 3. „ ...	166	96	70	168	99	123	141	115
„ 4. „ ...	179	100	79	189	107	118	137	116
1953 1. „ ...	182	93	89	196	108	115	125	109
„ 2. „ ...	205	108	97	234	120	109	132	121
„ 3. „ ...	197	106	91					

Kilde: „International Financial Statistics".

til importforøgelsen er formentlig i første række den fornyede ekspansion i den japanske økonomi, som indledtes i løbet af 1952, i forbindelse med en ret liberal importpolitik især over for sterlingområdet, af hvis valuta der i de foregående år var opsamlet betydelige reserver.

Når eksporten – trods øget industrikapacitet – ikke har kunnet øges, skyldes det overvejende svigtende afsætning i sterlingområdet, hvorimod der i forhold til dollarområdet var tale om stigende eksport i hvert fald et stykke ind i 1953. Nedgangen i sterlinglandenes import fra Japan hænger atter sammen med den kontraktive politik, som har været ført i disse lande i de sidste par år på grund af sterlingområdets dollarvanskeligheder; desuden anvendte disse lande importrestriktioner, der i særlig grad ramte deres import fra Japan, som overvejende består af lette industrivarer, herunder bl. a. tekstiler.

Da Japan som nævnt samtidig i tillid til sine store sterlingreserver førte en ret liberal politik med hensyn til import fra sterlingområdet, fik denne del af valutareserven hurtigt ben at gå på. Udviklingen er endog gået så vidt, at Japan i 1953 er kommet i den usædvanlige situation at måtte skaffe sig *sterling ved kortfristede lån* i engelske banker mod sikkerhedsstillelse i dollars.

Fra japansk side anser man åbenbart denne sterlingknaphed for at være et midlertidigt fænomen, og oprindelig håbede man at blive i stand til i løbet af nogle måneder at skaffe den til tilbagebetaling af de pågældende sterlinglån fornødne valuta gennem et fornyet eksportoverskud over for sterlingområdet.

Hidtil er denne forventning imidlertid ikke blevet realiseret, og fra slutningen af september 1953 til et stykke hen i december måtte Japan for at dække sine sterlingforpligtelser afkøbe den internationale valutafond 22.3 mill. £ mod betaling i yen. Dette beløb svarer næsten nøjagtig til, hvad Japan i henhold til fondens regler kan købe for sin egen valuta i løbet af en 12-måneders periode. Da de således erhvervede pund sterling imidlertid ikke har været tilstrækkelige, og da fonden ikke kunne acceptere flere yen, måtte Japan lige ved årsskiftet skride til at anvende dollars til erhvervelse af sterling. Til nogen fortrydelse for England skete dette imidlertid ikke via Bank of England, men ved køb hos valutafonden – nemlig 22 mill. £ mod 61.6 mill. $. Formentlig har man valgt

denne fremgangsmåde for at give udtryk for, at man stadig opfatter sterlingknapheden som noget midlertidigt.

For at begrænse sterlingunderskuddet og vende det til fornyet overskud har Japan iøvrigt i det sidste halve års tid ændret sin importpolitik over for sterlingområdet, idet de direkte indgreb er blevet skærpet; bl. a. er en så vigtig råvare som australsk uld blevet belagt med strammere begrænsninger. Det synes således som udviklingen går i retning af en indskrumpning af handelssamkvemmet mellem Japan og sterlinglandene.

Der foreligger endnu ingen opgørelse over betalingsbalancen i 1953; men ifølge et skøn, der er foretaget af finansministeriet og offentliggjort i begyndelsen af december, vil underskuddet på de autonome poster (d. v. s. inclusive langfristede kapitalbevægelser) i finansåret 1953–54, der slutter ved udgangen af marts 1954, andrage ca. 190 mill. $. Dette underskud skyldes udelukkende det økonomiske samkvem med sterlingområdet, medens der regnes med balance over for alle andre valutaområder under eet.

19. På baggrund af sterlingområdets stærke valutastilling i forhold til Japan kan det forekomme ejendommeligt, at England og andre sterlinglande har været de stærkeste modstandere af Japans optagelse i det internationale toldsamarbejde under GATT (General Agreement on Tariffs and Trade). Men man frygter åbenbart fra engelsk side, at den japanske konkurrence vil blive for hård, hvis Japan får lignende indrømmelser som andre lande, selv om den formelle begrundelse for modstanden er, at Japans optagelse bør afvente den forestående reorganisering af GATT. Som følge af sterlinglandenes holdning har Japan kun kunnet optages i organisationen som „associeret" medlem og har ikke opnået toldindrømmelser i forhold til England og dets meningsfæller inden for sterlingområdet (Australien og New Zealand).

20. På længere sigt vil det imidlertid nok vise sig at være *dollarproblemet,* der for Japan som for andre lande bliver det dominerende spørgsmål, eller – sagt på en anden måde – det bliver over for dollarområdet, at det almindelige spørgsmål om ligevægt på betalingsbalancen bliver mest akut.

Ophører de indtægter, der i øjeblikket flyder af leverancerne til F.N.-styrkerne, vil Japan stå over for meget alvorlige vanskeligheder. Ganske vist kan man antagelig regne med, at Japan vil få en betydelig part af de ordrer, der vil blive en følge af den genopbygning af Korea, som må påbegyndes efter en definitiv fredsslutning, ligesom også amerikanske ordrer på militært materiel kan hjælpe noget på situationen. Men det er dog meget tvivlsomt, om dette vil vise sig tilstrækkeligt.

Tilvejebringes der en mere permanent fredstilstand i Østasien, skulle handelen med Kina igen kunne udvides, både hvad import og eksport angår. Men det er næppe sandsynligt, at den vil kunne få samme betydning som før krigen, bl. a. fordi Kina i højere grad selv er blevet industrialiseret og synes besluttet på at gå videre ad denne vej, hvorfor det næppe er interesseret hverken i så stor import af japanske industrivarer eller i så stor eksport af råvarer til Japan som forhen. Japans største muligheder synes at ligge i de mindre udviklede sydøstasiatiske lande. Et udviklingsprogram i disse områder båret af store investeringer, financieret ved hjælp af amerikanske dollars, skulle give

gunstige chancer for japansk eksport. Men det må erindres, at også europæiske lande ser hen til de samme lande som indirekte kilder til dollarindtjening.

21. Særlig lys kan Japans udenrigsøkonomiske situation således ikke siges at være, hverken på kortere eller på lidt længere sigt. Som allerede nævnt er de direkte importrestriktioner særlig over for sterlingområdet i den seneste tid pány blevet skærpet, idet navnlig luksusvarer og anden ikke strengt nødvendig import er blevet begrænset. Fra tid til anden opstår der rygter om devaluering af yen'en (hvis kurs i øjeblikket er 360 yen = 1 US. dollar); men disse rygter afvises – naturligvis – kategorisk fra regeringsside. Det er formentlig også yderst tvivlsomt, om en devaluering på længere sigt ville være af megen værdi i et land, der som Japan for nylig har gennemlevet en voldsom inflationsperiode, og hvor befolkningen derfor må antages at være tilbøjelig til at reagere meget hurtigt i enhver situation, der kan ventes at indebære risiko for nye prisstigninger. Disse reaktioner vil bestå i fremskyndelse af efterspørgsel og tilbageholdelse af udbud samt i forsøg på at presse lønninger og avancer i vejret, hvorved den frygtede prisstigning vil blive fremtvunget og de fordele i konkurrencemæssig henseende på verdensmarkedet, som skulle være devalueringens resultat, efterhånden gå tabt.

Så utilfredsstillende en restriktionspolitik i sig selv kan siges at være, synes den i øjeblikket at være nødvendig, hvis man da ikke vil skride til en generel kontraktiv politik med deraf følgende stagnation eller tilbagegang i produktion og beskæftigelse. Selv om en verdensomspændende konjunkturnedgang – som ikke kan udelukkes – skulle blive undgået, er der derfor meget, der peger i retning af, at Japan i en ikke ubetydelig periode fremover må indstille sig på en udenrigshandel af væsentligt mindre omfang i forhold til nationalindkomsten end i tidligere tider.

Investeringsbehovet.

22. Skal Japans udenrigshandel pány bringes op på et højere niveau, og skal der i det hele taget ske yderligere fremskridt i landets økonomi, kræves der under disse omstændigheder utvivlsomt en gennemgribende rationalisering inden for de store dele af erhvervslivet, der arbejder i en forældet teknik og derfor med høje omkostninger. I forbindelse hermed er også optræning af arbejderstaben til mere kvalificeret arbejde nødvendig.

Rationalisering og videreførelse af industrialiseringen forudsætter imidlertid *øgede investeringer,* og i forvejen kræver allerede opretholdelse af levestandarden for den stadigt og stærkt voksende befolkning en betydelig udvidelse af kapitalapparatet år for år. En i sommeren 1953 offentliggjort undersøgelse, der er foretaget på regeringens foranstaltning, anslår, at Japans behov for investeringer i visse nøgleindustrier andrager godt 3500 mill. $ i løbet af 5 år, hvis landet til den tid skal være i stand til at klare sig uden hjælp udefra. Heraf skal op imod 300 mill. $ anvendes til modernisering af stål-, jern- og kulindustrien og omkring 1100 mill. $ til udvikling af forsyningen med elektrisk kraft. Af andre vigtige projekter kan nævnes udvidelse af handelsflåden med 300 000 tons pr. år og forøgelse af den indenlandske produktion af såvel fødevarer som syntetiske

spindestoffer med henblik på at opnå en årlig besparelse i importen af fødevarer på omkring 400 mill. $ og i importen af uld og bomuld på 130 mill. $. I betragtning af, at den samlede bruttoinvestering i fast realkapital i de sidste år har ligget omkring 1200 mill. $, vil det ses, at der er tale om et meget ambitiøst projekt, og måske skal redegørelsen også snarere opfattes som en konstatering af de problemer, landet står overfor, end som en egentlig plan.

23. *Finansieringen* af en eventuel investeringsudvidelse kan ske enten ved øget indenlandsk opsparing eller ved kapitaltilførsler udefra. Da levestandarden ligger temmelig lavt, kan man næppe regne med, at den første af disse veje vil lede til større fremskridt. Herpå tyder også den omstændighed, at renteniveauet i Japan ligger meget højt. Således må typiske industriforetagender af mellemstørrelse i gennemsnit betale omkring 18 % i rente og provision af banklån (ifølge „The Oriental Economist"). Trods dette høje renteniveau har heller ikke udenlandske investeringer i Japan været af større omfang i årene efter krigen. Som tabel 7 viser, er der i perioden 1948–52 kun investeret for små 90 mill. $ privat udenlandsk kapital i Japan, hvortil kommer godt 40 mill. $ i offentlige amerikanske lån; (når de langfristede offentlige kapitalbevægelser på trods heraf viser, at der netto er sket kapitaludførsel fra Japan, skyldes det foruden nogle mindre afdrag på ældre udenlandsk gæld især, at Japans indbetalinger til den internationale bank og den internationale valutafond er posteret på denne konto med 68 mill. $ i 1952).

Årsagen til denne ringe kapitaltilstrømning udefra er formentlig i første række, at de fleste af de lande, der normalt er kapitaleksporterende i større stil – med U.S.A. som eneste undtagelse – i efterkrigsårene har haft god brug for enhver kapital til investering enten i indlandet eller – fx. for Englands vedkommende – i dominions og kolonier, og derfor simpelt hen ikke har givet tilladelse til kapitaludførsel til Japan. Hertil kommer formentlig, at man i disse lande ikke har næret noget særlig varmt ønske om at fremme den økonomiske udvikling i et land, der tidligere har vist sig at kunne være en farlig konkurrent på mange områder (jvf. også foran om England og flere dominions' holdning til Japans optagelse i GATT). Langt den største part af de private udenlandske investeringer i Japan siden krigen er da også kommet fra U.S.A. (71 % op til udgangen af 1952, mod kun 13 % fra England og 10 % fra Canada). Men heller ikke amerikanske kapitalister har vist nogen synderlig iver efter at investere i Japan så lidt som i de fleste andre fremmede lande, formentlig fordi de foretrækker de relativt sikre, omend også forholdsvis lidt udbyttegivende indenlandske anbringelser frem for mere profitable investeringer i udlandet, der kan være udsat for mangeartede risici i form af devaluering, nationalisering, begrænsning af hjemtagningsrettigheder etc.

Under disse omstændigheder må offentlig långivning formentlig blive en af de vigtigste kilder til udenlandsk kapitaltilførsel, og det kan i denne forbindelse nævnes, at den internationale bank i Washington for nylig har bevilget Japan tre 20-årige 5 %-lån på ialt 40.2 mill. $ med henblik på udbygning af landets privat-ejede elektriske kraftværker. Men selv dette beløb er kun en dråbe i havet, hvis de omtalte investeringsplaner virkelig skal føres ud i livet.

10.1.1954.

Nyeste nationalindkomsttal.

I det senest fremkomne hefte af „Monthly Bulletin of Statistics" (dec. 1953) er der gengivet en række nye oplysninger af Japans *nationalindkomst,* som kort skal refereres.

For det første er tallet for indkomsten i 1951 revideret ca. 7 % i nedadgående retning, jvf. nedenstående tabel, hvilket samtidig har medført en vis omfordeling efter indkomstart, idet reduktionen specielt er sket for overskud i selvstændig erhvervsvirksomhed (der er vanskeligst at gøre op).

Japans nationalindkomst. 1951–52.
(milld. yen, løbende priser).

	1951 (foreløbigt)	1951 (revideret)	1952 (foreløbigt)
	4849	4516	5214
Procentvis fordelt efter indkomstart			
Arbejdsløn m. v.	44	45	48
Overskud af selvst. virksomhed	43	41	42
Overskud i aktieselskaber o. l.	10	11	8
Rente- og lejeindtægter	2	2	2
Overskud i off. virksomhed	–	1	–
	100	100	100

Iøvrigt betyder denne omfordeling blot en forstærkelse af den tendens, der som foran beskrevet har gjort sig gældende i efterkrigsårene.

I 1952 skete der pånyt en stigning i nationalindkomsten. Hvad fordelingen angår, er det mest bemærkelsesværdige, at aktieselskabernes overskud (incl. skatter) gik stærkt tilbage ikke blot relativt, men også absolut, medens lønindkomster og indtægt af anden erhvervsvirksomhed øgedes betydeligt. Nogen nærmere forklaring herpå er det vanskeligt at finde. Måske hænger den sammen med den omstændighed, at investeringsgodeproduktionen, der formentlig overvejende er i hænderne på de store selskaber, stagnerede i 1952, medens konsumgodefremstillingen inden for industrien voksede med 20 %.

Det fremgår iøvrigt af de nu foreliggende oplysninger, at overskuddet i aktieselskaberne i årene efter krigen kun i ringe grad er gået i aktionærernes lommer i form af dividender. For det første har staten taget varierende beløb – men i gennemsnit op imod halvdelen – i selskabsskat, og for det andet er langt den største del af resten – i enkelte år 80–90 % – gået til opsparing i selskaberne.

Endelig kan det nævnes, at der er foretaget beregninger af nationalindkomsten i faste priser, jvf. omstående tabel.

Det ses heraf, at førkrigsniveauet nu fuldt ud er nået på trods af den stærke tilvækst i befolkningstallet.

Indekstal for Japans nationalindkomst i faste priser.
(1948 = 100).

	I alt	Pr. indbygger		I alt	Pr. indbygger
1937	116	135	1949	114	110
1946	71	78	1950	120	115
1947	86	88	1951	129	123
1948	100	100	1952	145	135

14.1.1954.

LITTERATUR

Jerome B. Cohen: „Japan's Economy in War and Reconstruction". University of Minnesota Press. Minneapolis 1949.

„*Japan*", Overseas Economic Surveys. Her Majesty's Stationery Office. London 1953.

„*Economic Survey of Japan, 1951–52*". Economic Stabilization Board. Japanese Government. 1953.

George Rosen: „Japanese Industry since the War". Quarterly Journal of Economics. Aug. 1953.

Jerome B. Cohen: „Japan's Foreign Trade Problems". Far Eastern Survey. Nov. 19, 1952.

Reed J. Irvine: „Japan's Balance of Payments Prospects". Far Eastern Survey. Dec. 31, 1952.

„*Production and Trade*" samt „*Japan's Cotton Industry*". The Oriental Economist. April 1953.

„International Financial Statistics", udgivet af International Monetary Fund.

„Monthly Bulletin of Statistics", udgivet af United Nations.